

Рат у друштвеној доктрини Римокатоличке цркве

Мр Зоран Милошевић

Римокатоличка црква развија друштвену доктрину којом регулише привредни и политички живот верника. У оквиру доктрине, развија се и теорија праведног рата. Историјски је могуће пратити развој те доктрине од потпуног одбијања служења (паганске) војске до прилагођавања нормама Римског царства, па тако и прихватања војске и рата као саставног дела политичког хришћанског живота.

Сама црква водила је више крсташких и неколико мањих верских ратова. Мењајући се и прилагођавајући времену, Римокатоличка црква је почела да се ослања на прокатоличке војске (аустроугарска, на пример) како би остварила своје интересе. Тако је помагала и идеолошки придобивала вернике за поједине ратове. Пошто је из свих њих црква излазила с укаљаним образом, римокатолички теолози, уз одобравање праведног рата, развијају стратегију ненасилног деловања, која добија предност у односу на отворени рат. Циљ и праведног рата и стратегије ненасилног деловања јесте даља евангелизација других вероисповести.

Римокатоличка друштвена доктрина јесте учење Цркве о друштвеним, привредним и политичким питањима. Међу хришћанским црквама, деноминацијама, сектама и култовима Римокатоличка црква (РКЦ) најдаље је отишла у системском развијању оперативне друштвене доктрине, прате је протестанти, док Православна црква нема аутономну друштвену доктрину у виду политичког програма, већ се служи заузимањем ставова, а све на основу јеванђељске истине (због тога има умногосте сличне ставове са РКЦ).¹ То показује да РКЦ и те како жели световну власт, због чега се за њу перманентно веже клерикализам. Друге хришћанске цркве, деноминације, секте и култови често оптужују РКЦ за (не)хришћански клерикализам, док она узвраћа да они пасивним политичким радом препуштају вернике страним, нехришћанским политичким утицајима, чиме, у суштини, делују против самог хришћанства.²

¹ Anton Stres, *Med bogom in cesarjem*, „Družina“, Ljubljana, 1989, стр. 13.

² „У Миљеу екуменских покрета, често чујемо да се православнима као мана приписује непостојање социјалне етике коју би понудили. Међутим, ова мана можда једноставно значи да православни нису у стању да се потчине таквом нивоу моралне заокупљености какав, као очигледан и обавезан, намеће западни начин живота“ – вели познати православни богослов Христо Јанарас (*Историјске и друштвене димензије црквеног етоса*, Градац, Чачак, 110/93, стр. 15). Да је наведени закључак тачан сведоче управо замерке РКЦ: „Православна црква, превише усмерена према оностраном, као да повремено напушта свет доживљавајући га на дуалистички начин, као борбу добра и зла, при чему је материјални свет препуштен привремено 'кнезу овог света', против кога се човек може само

Римокатоличка црква као мајка и учитељица тако нешто не може себи да дозволи. Исус Христос, према теолошким тумачењима, установио је цркву да би сви који се затекну у њеном наручју нашли смисао овоземаљског живота, али и спасење. Цркви, која је „стуб и темељ истине“, њен установитељ поверио је двојно посланство: да му рађа децу (евангелизација) и да рођене учи и води, односно да се са мајчинском брижношћу стара за животе појединаца и народа. Зато Црква води бригу да римокатолици имају и завидан друштвени стандард. Христово учење, према мишљењу РКЦ, повезује земљу са небесима, јер човека обухвата у потпуности: његов дух и тело, ум и вољу; наводи га да подигне своје мисли од бедних догађаја овог живота ка вечним висинама. Тамо ће у догледно време, а уз бригу Цркве, уживати у блаженству и миру.³

Западни део некада јединствене хришћанске цркве веома је рано испољио бригу за овоземаљске проблеме верника. Већ у 4. веку наше ере св. Августин је систематизовао потпуну друштвену доктрину Западне цркве (*Civitas Dei*). Сви потоњи римокатолички теолози уважавали су Августиново учење и надовезивали су се на њега. Осавремењавање друштвене доктрине Црква је започела енцикликом *Rerum novarum* (1891) папе Лава XIII.

Операционализација друштвене доктрине одвија се свим расположивим средствима, али и методама. Свештенство Цркве обавезно је да вернике подучава, осим верским истинама, и истинама друштвене доктрине. Поред тога, не преза се ни од насиља.⁴ Саставни део деловања јесте и нечињење. Тако, на пример, РКЦ није подржавала ослобађање Јужних Словена испод турског ропства: „Када је Србија, на матичној земљи српског народа, васкрсла почетком XIX века била је најправославнија земља у свету, и у њеном ослобађању није учествовао ни један римокатолик“.⁵

појединачно да бори“ (Владета Јеротић, *Православље и запад*, у зборнику: *Српска византија*, Дом културе Студентски град, Београд, 1983, стр. 14). Ти ставови доиста потврђују да Православна црква не тежи да освоји световну власт, што не значи да се неће политички изјаснити. Али, од освајања власти до политичког изјашњавања постоји велика раздаљина. Отуда наши марксистички орјентисани научници не могу да прихвате тезу да Православна црква није клерикалистичка. На другој страни је питање да ли постоји (не)здрава вера. Фром, али и други истраживачи друштвене стварности, указивао је да постоје деструктивне вере. Аустријски психоаналитичар Ервин Рингел, на пример, развио је критерије психички здраве вере у оквиру којих могу да се посматрају и РКЦ и Православна црква. То су, између осталог: *здрава вера не тежи за влашћу*, здрава вера не тежи земаљском богатству већ спасава душу, здрава вера је мирољубива и толерантна. (Стипан Копиловић, *Клерикализам и клеронационализам*, његови носиоци и извори, „Социјализам“, Београд, 4/86, стр. 92–101; Erwin Ringel (*Kriteriji duševno zdrave vere*, „Znamenje“, Petrovče, 6/88, стр. 502–503.)

³ Јован XXIII, *Mater et magistra*, 1–2.

⁴ Виктор Новак, *Magnum crimen*, Загреб, MCMXLVIII, стр. 9 (осврћући се на хрватски национални програм: „Дакле, крст и меч“).

⁵ Др Љубомир Д. Јакшић, *Србија и Ватикан 1804–1918*, Краљево–Крагујевац, 1990, стр. 5.

Римокатоличка црква, односно Ватикан, у садашње време нема војску, осим симболичну. Међутим, некада су имали властиту војску, а и знатан утицај на војске европских феудалаца. Сада РКЦ има утицај на војске где су демохришћанске, односно народне партије на власти.⁶ Да би савез успешно функционисао потребно је, за узврат, да РКЦ одобрава војну службу и рат дајући примере из јеванђеља. При томе, примери који се могу наћи у Библији умногоме јој олакшавају посао. Према Мојсијевом петокњижју, војник је сваки одрасли мушкарац (Јеврејин), сваки рат је „свети рат“.⁷ И заиста, у Мојсијевом петокњижју могу се наћи следеће реченице:

„Кад те Господ Бог твој одведе у земљу у коју идеш да је наслиједиш и отјера испред тебе народе многе,...

„И преда их Господ Бог твој теби, и ти их разбијеш, потри их, не хватај с њима вјере, нити се смилуј на њих;

„Нити се пријатељи с њима; кћери своје не даји за сина њихова, нити кћери њихове узимај за сина својега“ (V Мојс. 7, 1–3).⁸

На основу тога и праксе РКЦ, многи аутори закључују да је *идеални циљ оваквог рата геноцид!* Зато су верски ратови крвави, немилосрдни и најчешће истребљивачки. Али, све то не би било могуће без милитантних свештеника.⁹

Улазак крсташа 1099. године у свети град парадигма је и за ратове вођене после тог догађаја, који један историчар описује на следећи начин: „Неки од наших војника... обезглављивали су непријатеље; други су их гађали стрелама тако да падају са стубова; трећи су их бацали у ватру, како би се што дуже мучили. Али све је то ништавно у поређењу са оним што се догодило у Соломоновом храму. У њему су војници јахали у крви до колена и узда. Овде су поклали скоро десет хиљада муслимана. Јевреје су запалили заједно са синагогом у којој су се затекли. После покоља војници су ушли у куће, присвојили имовину и населили се у исте. Поред тога хришћански племићи и простаци парали су стомаке побијених и превртали по цревима тражећи златнике које су Сарацени, док су били живи, прогутали својим безвредним грлима“.¹⁰

⁶ Војни ординаријати представљају значајну контролну институцију у државама које контролише РКЦ. Видети: Александар Антонић, *Војни аспекти политике Ватикана*, „Војно дело“, Београд, 1–2/94. стр. 24–25.

⁷ Андрија Гамс, *Библија у светлу друштвених борби*, „Научна књига“, Београд, 1988, стр. 38.

⁸ *Библија* (превод Даничић–Караџић).

⁹ „Према мишљењу већине, јер смо свакодневно трпели хрватски шовинизам, мржња је подстакнута хрватском нетрпељивошћу, а не само надуваном српском политиком превласти. Тада је редовник, сабрат Хрват, Загорац, који са Србима није могао имати непосредног искуства експлодирао: 'Ако би данас дошло до рата ја бих лично само клао, клао Србе'“ (Петар Ковачич–Першин, *Реквијем за моју браћу*, „Градина“, Ниш, 1/94. стр. 102).

¹⁰ Raymond (Agiles), *Historia Francorum*, према R.H. Bainton: *Christian Attitudes Toward War and Peace*, Neshwille/New York, 1960. р. 113.: „Од најранијих почетака своје претповијести човек је повезивао рат и ратовање с религијом“ – вели Јаков Јукић (*Свјетовност рата и ратовања у модерном друштву*, „Црква у свијету“, Сплит, 1/95. стр. 15).

Библија је противуречна када је у питању рат. Стари завет га одобрава, а у Новом завету се потенцира мир. Зато се многи питају да ли је црква прихватањем теорије „праведног рата“ направила грешку (грех) оправдавања рата.

Рано хришћанство је трагало за својим местом у Римском царству. Пут инкорпорације био је проткан свеколиким оспоравањем дохришћанске друштвене и верске парадигме. Али, нужност живота наметала је и лојалност. Између те две противуречности тражио се пут интеграције старог и новог. Први хришћани су одбијали да служе војску (Римског царства). Црквене општине критички су просуђивале војне походе Империје, а све ради Христовог завета љубави према непријатељу, али и зато што су били верска мањина коју је, поред свега, прогонила држава. Неки су правдали одбијање служења војске паганским карактером државе и војске, па из верских разлога нису хтели у антихришћанску војску. Међутим, постојали су и хришћани војници који су прихватили нову веру (у том занимању) или су ступили у војску, иако хришћани, због породице и порекла.

Хиполит је око 235. године, покушавао да војно питање реши на следећи начин: хришћани не могу да се јављају за војнички посао, али војник, који жели да постане хришћанин, може и даље да остане у том занимању под условом да се уздржава од сваког паганског верског деловања које је повезано са послом, као и да се одупре наређењима да убија људе. Последњи услов, наравно, у трећем веку није могао да се одржи.¹¹ Истовремено, није се могло ни ефикасно супротставити паганској критици, која је тврдила да хришћани уживају мир који обезбеђује држава, а сами не желе да преузму обавезе да се он одржава и даље надограђује. Стога се број хришћанских војника из дана у дан повећавао. Како црквени оци нису успели да спрече учешће хришћана у војсци и рату, почело се размишљати о изоштравању хришћанског осећања у борби и служби. Дакле, да би имали понашање према хришћанском учењу, у паганској војсци црквени оци су се позвали на Христов одговор војнику док се налазио на крсту: „Питаху га пак и војници говорећи: а ми шта ћемо чинити? И рече им: никоме да не чините силе нити кога да опадате, и будите задовољни својом платом“ (Лк. 3, 14).

Један од првих пагана који је примио хришћанску веру био је етотник Корнелије. Од тада се могло бити војник и хришћанин, али је црква за учешће у војсци и одобравање ратова морала да пронађе и одговарајућа морално-теолошка оправдања.¹²

¹¹ *Nemški in francoski škofje o miru*, Cerkevni dokumenti, Ljubljana, 1984, стр. 18–19.

¹² *Mir v pravičnosti*, Cerkevni dokumenti, Ljubljana, 1989, стр. 11–25

Наведена пракса се одржавала све до појаве св. Августина (+430), великог теолога западног хришћанства, који је први опширно и систематски обрадио целокупно хришћанско учење о питањима друштва, привреде и политике. Да су „од петог века па даље Августинови погледи обликовали однос већине хришћанских мислилаца према организованом конфликту“, ¹³ слажу се многи изучаваоци друштвене доктрине Римокатоличке цркве. Августин је разликовао земаљски и небески мир, а рат је схватао као дело ђавола, као израз безбожничког мишљења, људске охолости и похлепе. Као учен човек свога доба, није могао а да у доктрину коју је стварао не унесе и претходна знања; ради се о античкој етици, античком схватању рата, и о филозофским и теолошким истинама. Посебно је, као образован човек (научник и теолог), уважавао Аристотела и Цицерона. На основу тих сазнања, систематизовао је хришћанску теорију праведног рата. Према том тумачењу покретање рата било је дозвољено:

- 1) ако рат служи миру као крајњем циљу;
- 2) ако је рат усмерен против учињене неправде;
- 3) ако рат захтева законита власт;
- 4) ако рат није у супротности са божијим плановима.¹⁴

Августиново учење о рату, мање или више, било је неизмењено све до појаве Томе Аквинског (+1274), који га је значајно надопунио. Што се праведног рата тиче, могућ је уколико постоје: 1) пуномоћје владара (*principis*) који је наредио рат... 2) више узрока за рат (*causa iusta*)..., и 3) прави циљ рата (*intentio recta*). За рат се, према Томи, може одлучити само власт која има могућности да се обрати вишој инстанци за решавање спорова. Тома је допринео, између осталог, и да се рат почне схватати као правни проблем, а не као до тада – морално-теолошки. Његова начела за праведни рат преузела је касније схоластика, уз мноштво измена у конкретним случајевима.

Шпански теолози 16. века (Виторија, Суарез, Молина) наставили су уобличавање теорије праведног рата. Они сматрају да невера и идолопоклонство не могу бити ваљан узрок за рат, али признају да ваљан узрок за рат јесте ометање рада мисионарских станица, односно одбрана недужних. Шпански теолози су захтевали да се за покретање рата уваже следећа начела:

- 1) рат се може покренути само за праведну ствар;
- 2) одлуку о покретању рата мора донети компетентна, надлежна власт;
- 3) да би се покренуо рат мора се радити заиста о крупној ствари како би се могло оправдати насиље;

¹³ J. A. Brundage, *Holy War and the Medieval yers y: The Holy War.*

¹⁴ *Nemški in francoski škofje o miru*, стр. 20.

4) рат се покреће тек када се исцрпу сва претходна средства;

5) мора постојати вероватност успеха.¹⁵

И шпанско учење, као и претходна учења о рату, наслања се на традицију римских ратова против варвара и разбојника, за које је важила девиза да су „непријатељи човечанства“, и зато су били изван закона.¹⁶ Сада постоје нове квалификације, и то како у односу на нехришћане, тако и на друге хришћанске правце (шизматичи, отпадници, несједињени), па се и против њих може водити рат.

У образложењима својих ставова теолози средњег и новог века указују да Христос забрањује освету и мржњу, али да нигде није забранио праведни рат. Наиме, Христос није рекао „ако ти неко убије старијег сина дај му и млађег да и њега убије“, већ се то односи само на шамар.

Иако је наслеђени дух Западне цркве био милитантан, папа Гргур VII¹⁷ дао је нове подстицаје за њену још већу милитаризацију и централизацију. Његове замисли у дело је спроводио и Урбан II. Гргур је највише утицао на кидање традиционалног негативног црквеног односа према рату. Сматрао је да је црква „хришћанска легија“ у којој су лаици ратници, да је једини њихов задатак да се боре и да постоје само зато да затиру непријатеље цркве и све елементе који покушавају да поткопају хришћански поредак.¹⁸

Социологија је склона закључку да су папе покретале крсташке ратове да би ујединили хришћанске феудалне државице које су се исцрпљивале у међусобним сукобима. Тако се може рећи да су крсташки, па и неки други ратови донели западним хришћанима мир и материјално благостање.¹⁹ То потврђује и закључак Рене Жерара, аутора запажене студије *Насиље и свето*: „Читава религија има заправо један циљ, да спречи успостављање узајамног насиља“.²⁰ Другим речима, Жерар тврди да је функција религије да насиље задржи изван заједнице.²¹ Но, ако је то РКЦ заиста успела на подручју Западне Европе, што је

¹⁵ Anton Stres, *Oseba in družba*, „Mohorjeva družba“, Celje, 1991. стр. 224.

Световни социолози религије одређују праведни рат РКЦ као рат који представља верско деловање или је у непосредној вези са религијом. (Томаж Mastnak, *Institut nostro tempore praelia Sancta Deus*, *Časopis za kritiko znanosti*, Ljubljana, 170–171/94, стр. 29).

¹⁶ T. Mastnak, исто; Vekoslav Grmič, (*Pax Romana ali pax christi*, „Znamenje“, Petrovče, 1–2/92, стр. 18–20) дели мир на спољашњи и унутрашњи. Спољашњи успоставља власт уз помоћ одређених институција: државне управе, војске, полиције и верских организација. Појединцима се дозвољава веома мало личне слободе. То је властодржачки мир. Унутрашњи мир је онај који дарује Христос, а постиже се вером.

¹⁷ Гргур VII (1073–1085) учио је да се духовна власт налази изнад световне, из чега је извео закључак да је папа изнад владара и да их може одстранити са власти. Увео је целиблат. Metod Benedikt, *Papeži od Petra do Janeza Pavla II*, „Mohorjeva družba“.

¹⁸ T. Mastnak, исто, стр. 32–33.

¹⁹ Исто, стр. 38.

²⁰ Рене Жерар, *Насиље и свето*, Књижевна заједница Новог Сада, Нови Сад, 1990, стр. 64.

²¹ Исто, стр. 101–102.

неспорно, онда је исто тако неспорно да западни мир плаћају православно и други народи. На подручјима тих, неримокатолличких вероисповести РКЦ оставила је иза себе крв, зној и сузе – све нечовечно и нехумано изливало се као бујица ослобођена брана. Отуда се о јеванђелској љубави РКЦ може говорити само као о једносмерном процесу!

Иspoљена бруталност ка другима изазвала је о РКЦ изузетно негативну „представу“ у свету. Ханс Кинг, иако римокатолик, сведочи: „Али, Римокатоличка црква је због своје поновне окаменелости, жеље за влашћу, хијерархичности, због својег 'учитељствовања' које није способно научити, и због гажења хришћанске слободе све више изложена ватри јавне критике. Поглед на савремено тржиште књига то јасно потврђује. Хитови у Немачкој су књиге које описују криминалну историју хришћанства (К. Дешнер) или тематизују фатални однос Цркве према сполности (У. Ранке – Хајнеман, Г. Денцлер). Међународни хит већ је подуго књига која досеже свој врхунац у тези о убиству папе Јована Павла I, с провокативним насловом 'У име бога?' (Д. А. Јелоу). Можда та књига и није занимљива због хипотезе коју заступа. Занимљива је због тога јер свуда на свету постоје људи, милиони људи, који одређеним круговима Римокатоличке цркве приписују баш то: у 'име бога' мрачне финансијске манипулације и везе са злочиначким организацијама (што, на жалост, јесте тачно), па чак и употребу, ако је потребно, насиља и убистава,..."²² Исту мисао изражава и амерички социолог Брајан Вилсон, који користи запажену насилност РКЦ да би се изјаснио у корист других религија као цивилизацијски кориснијих.²³ „Дочим на Истоку постоји велика толеранција према различитим религијским идејама и праксама и разноразним филозофским школама, чак толика да би се готово могло рећи како се на Орјенту сматра управо пожељном бројност религија, на Западу је превагу однела искључивост“.²⁴ Исти закључак, али на другом месту, изводи и Ханс Кинг, потврдивши да религије које имају пророчки значај садрже конфликтност, док индијске религије, па и кинеске, имају облик мудрости.²⁵ На тим основама почива и потреба да се успостави нова планетарна религија – религија „новог светског поретка“.²⁶

Световни истраживачи религијског упоређивали су дух и понашање свих хришћанских цркава, деноминација, секти и култова и закључили да је пацифизам потекао од протестантских деноминација, али не и од РКЦ, која је, наравно, одмах прихватила „модни“ тренд, што су учиниле и одређене световне институције.²⁷ Потреба за пацифизмом и миров-

²² Hans Küng, *Credo, Založba „Znamenje“*, Petrovče, 1995, стр. 184–185.

²³ Зоран Милошевић, *Цивилизација православља*, Византијско огледало, Ниш, 2/95, стр. 31.

²⁴ Брајан Вилсон, *Култура и религија; исток и запад*, „Култура“, Београд, 65–66–67/94, стр. 89.

²⁵ Hans Küng, *Svetovni mir – svetovne religije – svetovni etos*, Znamenje“, Petrovče, 5–6/94, стр. 18.

²⁶ Зоран Милошевић, *Novo doba – religija nove svetovne urediteve*, „Znamenje“, Petrovče, 5–6/93, стр. 1–14.

²⁷ Бојан Грбовшек: *Мировни покрети*, ИИЦ ССО Србије, Београд, 1987, стр. 89.

ним покретима осетила се тек после крвавих ратова који су нанели штету, пре свега, онима који су покренули ланац насиља, што је световне интелектуалце још више удаљило од хришћанства и примакло источњачким религијама.²⁸ То, свакако, није остало без одјека у Римокатоличкој цркви. Али, између жеља и праксе велики је раскорак.

Црква склона насиљу

Насиље као смишљена и организована делатност у РКЦ стално је средство евангелизације (покатоличавања) широм планете. Аустралијанка Ана Петеле-Греј, на једном симпозијуму, навела је податке о страдању њеног народа уз свеколико саучесништво РКЦ: „Преко 60.000 људи мог народа изгубило је живот. Њихови извори били су отровани. Били су нападнути и на стотине их је било стрељано. Читава племена умрла су од козица. Жене и деца били су силовани и полно злоупотребљени. Мушкарцима су ножевима резали полне органе. Бебе су до рамена затрпавали у песак и потом су им секли главе... *Црква је била саучесник при убијању мог народа а и због одузимања деце од мајки да би их окупљали у мисионарским центрима како би од њих начинили другоразредне белце, да би служили овима*“.²⁹ (Уосталом, како се понашала инквизиција у Европи? Како се понашала РКЦ на Балкану? Исти дух усађен у људе различите националности рађа исте кржаве плодове!)

Почетак Првог светског рата Римска курија је дочекала с одушевљењем, које су делили и локални бискупи и надбискупи. Бискуп Јеглич је 11. августа 1914. испратио словеначке војнике који су ишли у напад на Србију следећим речима:

„Мужеви! Зове вас цар да осветите оружјем у руци крајње неправедно, већ вишегодишње настојање комадања и уништавања наше дивне Аустрије,...

Мужеви! Како узвишен, како свет, како Богу угодан је бој у који сте позвани! С вама је правда, с вама је Бог, Господ војних чета! Мужеви! У средњем веку одјекивао је кроз цијелу Европу поклич: 'Тако Бог хоће!'. И хиљаде су остављале своје домове и пошле да ослободе Јерусалим из руку невјерника. Поклич 'Тако Бог хоће!' дигао је и вас у свети бој за предоброг цара, у казнени бој против несавјесних злочинаца. Дакле напријед! С вама је Бог, напријед с одличним војсковођама, напријед к славној победи!“³⁰ (После тог говора свештеника „љубави“ ти „богомнадахнути“ војници починили су злочине по Мачви... Слика достојна „ослобађања“ Јерусалима.)

Завршетак Првог светског рата донео је политичкој карти нову државу: Краљевину Југославију! Клерици су одмах започели да је руше

²⁸ Зоран Милошевић, *Pisatelj Al dous Huxley in religija nove svetovne urediteve*, „Društvo 2000“, Ljubljana, 82–83/95. стр. 174–186.

²⁹ Karl Weber, „Znamenje“, Maribor, 3/90, стр. 201.

³⁰ В. Новак, исто, стр. 26.

под геслом: нећемо мир – хоћемо правду (рестаурирање Аустроугарске монархије). У шибенском „Католику“ (број од 23. августа 1936) штампан је текст под насловом „Правда а не мир!“, у којем се, између осталог, каже: „Проповеда се мир, јер је то у интересу оних који су ратом туђе земље добили. Али за мир нису они који су оклаштени или бачени у склоп државних творевина у којима се не задовољавају, јер им није добро...“³¹ И заиста, за време Другог светског рата покушано је да се дотадашња политичка карта мења у корист интереса РКЦ, због чега је црква благословила „НДХ“ као „СВЕТУ–БОЖИЈУ–КРИСТОВУ–ВОЈУЈУЋУ–ХРВАТСКУ“! Ради евангелизације православних, а од стране „НДХ“, Света конгрегација за Источну цркву послала је упутство (17. јула 1941. Прот. N. 2116) загребачком председнику бискупских конференција, у којем се каже: „Света конгрегација за источну цркву свраћа позорност Вашој Преузвишености да римокатолички жупници у Хрватској буду потакнути од својих преузвишених бискупа, (надпастира), да у случају пријелаза несједињених (отпадника) не спријече њихово природно враћање на источни обред кад се ради о онима, који су прије били чланови католичке Цркве (заједнице) источног обреда, али су под пријетњама и притиском православних (ортодоксних) одустали од католичке вјере. Ако Ваша Преузвишеност предочи ту потребу својој часној браћи (бискупима) у Хрватској, *стећи ће поновну заслугу тим својим драгоценим доприносом за правилан развој католицизма, гдје постоје толике наде за обраћење несједињених*“...³² Шеф верског одсека такође је показао умешност у дириговању покрштавањем православних. Фра Јурић је то радио на следећи начин: „У овој земљи не може да живи нитко осим Хрвата, јер ово је земља Хрватска, а тко се неће покрстити, ми знадемо куд ћемо с њим. Ја сам у овим горе крајевима давао очистити од пилета све до старца, а, ако буде требало, учинит ћу и овдје, *јер данас није грехота убити ни мало дијете од 7 година, а које смета нашем усташком поретку*... Немојте мислити што сам ја у свећеничкој одори, али да знате да ја, кад је потребно узем стројницу у своје руке и таманим све до кољевке, све оно што је против усташке и државне власти“.³³

У Шпанији се пре Другог светског рата одвијала револуција у којој је било уочљиво изузетно нејеванђељско понашање римокатоличког клера. Фашистичка ревија „*Gerarchia*“ донела је чланак о догађајима у Шпанији: „Клер пак није мислио на друго него како ће од богаташа да добије пара, да њима зида луксузне зграде сумњивог укуса и сумњиве користи те да побољша властито стање. У вези са овим занимљиво сведочанство оставио је римокатолички свештеник Хуан Гарера Моралес, Баск по пореклу, рекавши за '*Heraldo de Madrid*' речи познате Пасионаре, која је казала да се католичко свештенство Баска неописивом храброшћу бори на страни владе. Моралес на то вели: 'Да је и

³¹ Клерикална пропаганда за рат, „Јавност“, Београд, бр. 36, 1936, стр. 784–785.

³² В. Новак, исто, стр. 623.

³³ Документи о протународном раду и злочинима једног дијела католичког клера, Загреб, 1946, стр. 59.

остало католичко свештенство скупа са својим бискупима, у варошима и у селима проповедало крсташки рат мира и љубави, да је осудило братоубилачки покољ и да је позвало вернике да поштују легалну владу, побуњенички покрет не би се био ни јавио. Али ми сви знамо за мржњу којом је католичко свештенство побијало републику у Шпанији, а знамо и делатност која се вршила у црквама и проповедаоницама. *Ми смо, након побуне, видели бискупе и свештенике који су међу вернике делили пушке као да деле посвећени хлеб...* И није истина да народ прогони свештенике зато што су свештеници, већ зато што у својим црквама држе складишта муниције и оружја, којима се наваљује на народ'.³⁴

Други светски рат наговештен је и наладом фашистичке Италије на Абисинију (Етиопију). Том приликом агенције су пропратиле реакцију Ватикана, односно папе, када су Италијани освојили главни град те државе: „Вест о уласку Италијана у Адис Абебу саопштио је Св. Оцу Папи један од његових личних секретара.

Њ. Св. Пије XI изјавио је да је задовољан што су Италијани ушли у абисинску престоницу, пошто сматра да је тиме дошао крај нередима и опасности којој су били изложени Европљани у Адис Абеби“. (При томе, наглашава се у листу, Европљана у Адис Абеби пре уласка италијанске војске није било!?)

Позната Француска ревија „*La Phalange*“ објавила је чланак у којем се, између осталог, каже: „Прави хришћани не воле рат. Међутим, ми видимо да италијански свештеници, почамши од највиших достојанственика па до најскромнијих сеоских жупника, изјављују категоричку оданост Дучеу, те дају дарове у злату отаџбини, као и остали грађани. Зашто? Зато што они разумеју да је итало-абисински рат био скован од вековних непријатеља Рима, те да тај рат у ствари представља верски рат, у коме Италија брани хришћанство...“³⁵

Што је најгоре, и поред тога што је највиши врх РКЦ већ 1941. године наслуђивао исход рата, Црква је склонила многе фашисте и ратне злочинце, односно веће делове комплетних војних јединица испред налета ослободилачких савезничких армија. Марк Аронс и Џон Лофтус су описали „пацовске канале“ којима су злочинци нестајали. Ватикан је, дакле, склањао одане људе за нека друга времена, за која је слутио да ће доћи.³⁶ И заиста, после педесетогодишњег затишја и свеобухватних припрема започет је „праведни рат“ за „ослобађање“ римокатоличких народа из загрљаја Источног блока, али и рат за

³⁴ Национална слобода и интереси цркве, „Јавност“, Београд, бр. 39, 1936, стр. 845–846.

³⁵ Црква и рат у Африци, „Јавност“, Београд, бр. 19, 1936, стр. 426–427; Векослав Грмић, (*Vzgoja brez nasilja – v službi miru in varstva okolja*, „Znamenje“, Petrovčev, 3–4/92, стр. 2–4) истиче да се у римокатоличкој васпитној пракси (школама) примењивало насиље, што је било извор његовог ширења према лаицима. Чак су неки есесовци и ратни злочинци имали фанатичне католике за очеве.

³⁶ Марк Аронс и Џон Лофтус, *Пацовски канали*, Глосаријум/Арсвалеа, Београд, 1991, стр. 99 и даље.

разбијање СФР Југославије. „Одлуку о коначном разбијању југословенске државе покренуо је Ватикан – Света Столица, меморандумом држава КЕБС-а 26. новембра“.³⁷

Рат – службени ставови

Осавремењавање римокатоличке друштвене доктрине започето је 1891. године познатом енцикликом папе Лава XIII *Rerum novarum*. Сматра се да је осавремењавање, заправо, реакција на грађанске револуције које су потресле, или су још увек потресале поједине делове Европе. Осим тога, радничко питање се почело постављати с великом жестином. Значајан елеменат револуције јесте и тежња да се световна власт одвоји од свете власти, тј. да се савремена друштва секуларизују, што цркви није било по вољи. Од 1891. године РКЦ интензивно покушава да успори и измени правац којим су се кретала модерна европска друштва.³⁸ У енциклици *Rerum novarum* папа се изјаснио, пре свега, о питању социјалистичке идеологије и праксе (коју је одбацио као нехришћанско учење), а о питању праведног рата није се изјаснио, осим што је саопштио властито виђење угрожавања јавног реда.³⁹ Према енциклици, јавни ред и мир се могу сачувати од социјализма само ако се он одбаци. У другој енциклици *Quadragesimo anno* Пија XI, такође није разматран праведни рат, али се класна борба изричито одбацује и осуђује као неприхватљив начин за постизање политичких циљева. У енциклици *Mit Brennender Sorge* разматран је положај РКЦ у Немачкој, где је, истовремено, осуђен национализам као нехришћанска идеологија, а питање рата изостављено је у енциклици *Divini Redemptoris*, али не сасвим. Наиме, у њој је наведено мишљење да су револуције у Русији, Мексику и Шпанији имале другачије циљеве од еманципације радничке класе: „Где год се комунистима посрећило да се учврсте на власти – тамо се, како сами тврде, свим силама настојало да до темеља поруше хришћанску религију и културу и да затру у душама људи, посебно омладине свако сећање на њу“.⁴⁰

Све док страхоте Другог светског рата и наговештај губљења утицаја у многим римокатоличким државама нису оствестиле Римску курију папе нису покретале питање рата. Анализу рата подстакли су управо Други светски рат и губљење утицаја у неким новим подручјима.⁴¹ Папа Пиј XII, у својим говорима на радију (поводом Божићних

³⁷ Милан Булајић, *Рабијање југословенске државе 1991/1992 – злочин против мира*, СКЗ, Београд, 1994, стр. 104.

³⁸ Иван Крталић, *Сукоб с десницом*, „Младост“, Загреб, 1989, стр. 162 и даље.

³⁹ *Rerum novarum*, I–3.

⁴⁰ *Divini Redemptoris*, II–19. И. Крталић у наведеној студији, у поглављу *De rebus „Rerum novarum“* указује да се у сукобу РКЦ са новим идеологијама, посебно комунистичком, радило о много ширим проблемима него што је еманципација радничке класе. Римокатоличка црква је опасност правилно оценила па последице сада изузетно осећамо, али је остала несхваћена баш због свог испољеног тоталитаризма.

⁴¹ Ватикан је званично прокламовао неутралност у току Другог светског рата, али његово понашање било је све само не неутрално (видети: Сима Симић, *Ватикан против Југославије*, „Култура“, Београд, 1990, стр. 55–56).

празника) почео је говорити не само о храбрости и подвизима римока-толика него и о лепотама мира: „У светим обредима чује се из уста цркве зачуђујуће лепа антифона: 'Све те слави, Краљу мира, за тобом уздише сва земља'“.

Одајући признање за испољено јунаштво у одбрани правде и своје земље, за мирно подношење невоља, али и жртвовање за победу истине и правде, папа је, ипак, указивао на страхоте рата: „Ипак нашу душу притиска страхота када мислимо... на страховите крваве борбе у овој години, која креће ка сумраку; мислимо на невољну судбину рањеника и заробљеника, на телесне и душевне муке, на смрт, уништавање и рушење, коју изводи војска са неба... са страхом посматрамо како уништавају државе своја богатства и како страшна војска и тврда сила бацају милионе људи у беду и глад“.⁴²

Бавећи се питањем узрока страха, папа Пиј XII сматрао је да се не може прихватити став неких политичара и научника да је хришћанство подбацило. Сматрао је да су криви они који су прекрајали хришћанство према својим жељама, правећи новог идола који не спасава, који се не супротставља страсном жњевењу меса, страсној тежњи за златом и сребром и препотентном животу. Створили су нову веру без душе или душу без вере, кринку за мртво хришћанство, без Христовог духа, а затим су разгласили да је хришћанство подбацило. Према папи, узроци ратних страха садржани су у: 1) напредовању дехристјанизације, 2) усвајању материјализма, и 3) незаситој жељи за влашћу. Да би се превладао рат, сматрао је папа, требало је учинити следеће: 1) приступити верскоморалној обнови⁴³ и 2) успоставити нови поредак на следећим принципима: правима малих народа; правима националних мањина;⁴⁴ праведној расподели земаљског богатства; обезбедити гаранције за мир, и обезбедити слободу цркви (у новом поретку који се ослања на морална начела нема места прогањању вере и цркве).

И следеће године, истим поводом, папа је развио мисли о рату и ратним страхотама, али је саопштио и римокатоличко виђење могућности мирног суживота народа на планети. Наиме, сваки друштвени заједнички живот, који заслужује да се тако назове, рађа се из воље за миром и тежи ка миру, оном „мирном заједничком живљењу у поретку“, у којем је, према св. Томи, суштина мира. Дакле, да би се стекао и одр-

⁴² Папа Пиј XII, *Radijski govor*, sveti večer, 24. decembra 1941, I-4.

⁴³ Драгољуб Р. Живојиновић, *Ватикан, католичка црква и југословенска власт 1941–1958*, Терсит/Просвета, Београд, 1994, стр. 11–12) наводи да се о злочинима над Србима у „НДХ“ знало и на највишим местима Ватикана. Међутим, Ватикан је уместо интервенције да се злочини зауставе, прибегло пропагандном лишавању сваког хуманог изгледа жртве (као и 1991–1995) како би убијање имало оправдање.

⁴⁴ Римокатоличка црква одбацује нацију као препреку за интеграцију, па стога и националне мањине није признавала све до Другог светског рата (настоји да их интегрише у већинску нацију). Видети: Зоран Милошевић, *Odnos rimokatoliške cerkve do slovenske manjšine v Italiji in Austriji*, „Društvo 2000“, Ljubljana, 73–74/94, стр. 132–143.

жао мир мора се живети у одређеном поретку,⁴⁵ а да би поредак био плононосан мора, сматра папа, почивати на следећим основама:

I *Заједнички живот у поретку подразумева:*

1) уважавање да је Бог први узрок и последња основа индивидуалног и социјалног живота,

2) да поредак омогућује развој и испуњавање људске личности,

3) да је поредак одговарајуће правно уређен.

II *Заједнички живот у миру обухвата:*

1) склад између мира и поступака,

2) свет рада (повратак раду).

Потом је папа навео пет основних захтева за одржање реда и мира у људском друштву (заједници):

1) достојанство и права човека;

2) одбрана (заштита) социјалних ћелија, посебно породице;

3) почаст и обавеза рада;

4) обнова правног поретка;

5) схватање државе у хришћанском духу.⁴⁶

Настављајући да размишља на тему рата, Пиј XII нагласио је и одговорност хришћана за светски рат: „Велики део човечанства – и не бојим се рећи, и велики део оних који се зову хришћани – је у одређеном смислу заједнички одговоран за погрешан развој, за штету и за низак морални ниво данашњег друштва.

„Садашњи светски рат са овим свим што је с њим повезано, како његови непосредни и посредни услови, његов наступ, његове материјалне, правне и моралне последице не представљају ништа друго него пропаст“.⁴⁷

Папа се поново огласио преко радија за Божић 1944. године, када је размишљао о питању: природа и услови успешне организације за мир. Наиме, сматрао је да таква организација мора да уважава следеће:

1) јединство људског рода и заједнице народа („До које тачке буду представници и пионири демократије у својим одлукама уважавали став да апсолутни ред, који непрестално помињемо, укључује у себе као морални захтев и некакву круну друштвеног развоја и јединство људског рода и породице народа? Од признања овог начела зависи будућност мира“.⁴⁸);

2) противљење нападачком рату као методу за решавање међународних конфликта;

3) заједнички орган (тело) за чување мира;

4) из статута органа треба искључити свако неправедно бреме;

5) школовање у трпљењу;

6) кажњавање злочинаца.

⁴⁵ *Radijski govor*, Božić, 1942, A–5.

⁴⁶ *Исто*, I, 6–17, и II, 18–36.

⁴⁷ *Исто*, C, 37–38.

⁴⁸ *Radijski govor*, Božić, 1944, III.

Потом је папа наговестио да ће РКЦ ићи у „крсташки рат љубави“. Тиме је контроверзни папа Пиј XII, вољом биологије, заокружио своју политичку делатност, а на трон св. Петра ступио је нови папа – Јован XXIII. Његова енциклика *Mater et magistra* није садржала питање рата, али се бавила социјалном сигурношћу. Међутим, већ у следећој енциклици *Pacem in teris* позабавио се и питањем рата, тачније трком у наоружавању. Наиме, увиђао је да се привредно снажне државе наоружавају, и да се оружје и даље гомила, уз велика материјална улагања, док су на другој страни неразвијеност и глад. Изграђене оријашке војне системе световни политичари су настојали да оправдају равнотежом у оружаним снагама, што је плашило потенцијалног противника да започне рат. Дакле, велике количине оружја треба да заплаше потенцијалног непријатеља – на таквој политици почива мир. Ипак, обесмишљавање трке у наоружавању дошло је баш од оружја, и то атомског. Нови тренутак у дотадашњој безбедносно-војној политици јесте, наравно, појава нуклеарног оружја. Људи су се почели бојати да би његова употреба обесмислила евентуалну војну победу. Стога, здрава памет захтева да се заустави трка у наоружавању, да се оружје прво умањи, а атомско у потпуности забрани, да би, потом, уследило опште разоружање на основу потписаних уговора и уз ефикасну међусобну контролу.⁴⁹

Поред званичних папских докумената постоје и ставови бискупских конференција о разоружању. Њихове изјаве могу се сажети у следеће ставове:

1) политика застрашивања није спречила ратовања.⁵⁰ После 1945. године било је око 130 ратова, у којима је умрло између 30 и 35 милиона људи, али се може веровати да је та политика спречила нуклеарни рат;

2) застрашивање је велика опасност, јер у застрашивању другог постоји и реална могућност и спремност да се са речи пређе на дела;

3) опасност од неуспеха политике застрашивања је велика – само једна грешка може имати велике последице;

4) не може се претпоставити да ће политика застрашивања бити ефикасна у недоглед, и да ће се утакмица у застрашивању увек завршавати миром;

5) застрашивање се ослања на страх. На њему је изграђен и наш садашњи мир. Прави мир се може заснивати само на поверењу, правди у међусобном поштовању;

6) неки у политици застрашивања виде узрок за све опасније наоружавање и у будућности, а она, онда, обезбеђује и трку у наоружавању.⁵¹

И поред таквих, негативних ставова према политици застрашивања римокатоличка хијерархија није осудила наведену политику. Разлог је

⁴⁹ *Pacem in teris*, D, 108–109.

⁵⁰ Тачно је да политика застрашивања није спречила рат као друштвену појаву, али је ефикасно спречавала међублоковски рат.

⁵¹ *Anton Stres, Oseba in družba*, стр. 229.

у сазнању да се политика застрашивања може морално толерисати као најбоље привремено решење. Али, морално оправдање и толерисање политике застрашивања могуће је само у следећим условима:

1) ниједна нуклеарна сила не сме ићи изван нужног и нема права да тежи војничкој надмоћи;

2) тежити ка надмоћи није исто што и застрашивање;

3) треба учинити све да не би дошло до грешке;

4) не могу се оправдати напади на цивилно становништво;⁵²

5) свако наоружавање мора бити повезано с могућношћу разоружања;

6) застрашивање се може толерисати као мање зло под условом да се државе ангажују у процесу који би, на крају, довео до прогресивног, обостраног разоружања, уз обавезну контролу процеса;

7) с обзиром на потребу човечанства за развојем, свака даља потрошња новца за наоружавање морално је неприхватљива;

8) неприхватљива је и свака трговина оружјем;

9) разоружање се мора обавити као једновремен и општи процес;

10) брига за државну и националну безбедност је оправдана. *Једнострано разоружање нико не заговара, ниједна бискупска конференција РКЦ, али је потребно да нека страна учини први корак;*

11) потребно је да се иде ка већем разоружању, потребно је да се мир заснива на истини, правди, слободи, љубави, опраштању и помирењу.⁵³

Други ватикански концил (1962–1965) бавио се многим темама, а све ради осавремењавања друштвене доктрине Римокатоличке цркве. Дух који је манифестован на концилу многи су оценили као екуменски,⁵⁴ толерантан и дијалошки. Иако су то, у појединим елементима, прејаке, пребрзо изречене оцене, ипак се радило о помаку, *тенденцији* да се измени окоштали милитантни дух Римокатоличке цркве. Концил се заложио да рата уопште више не буде, а *тежиште* у борби за политичке циљеве *поставио је на стратегију ненасилног деловања*. Истовремено, наглашено је да се природа рата све више мења, тако да сада имамо прикривене, уместо отворених ратова. Насиље и застрашивање у основи су прикривеног рата, па савест човечанства захтева од оних који примењују такве одлуке и законе да то не чине, иначе крећу путем злочина. „Ко слуша овакве захтеве нема права на изговор следеће послушности“.⁵⁵ Међутим, истовремено, концил одобрава праведни

⁵² Познато је залагање папе Јована Павла II да се бомбардује Београд, као и привредни и други циљеви по Србији и Црној Гори. На пропагандном нивоу та залагања изгледају још мрачније.

⁵³ А. Stres, *Oseba in družba*, стр. 230.

⁵⁴ Папа Павле VI, који је покренуо нови дух у РКЦ, у пракси се није разликовао од својих претходника, чак је ишао и корак даље. Његов екуменизам се ни за длаку није разликовао од екуменизма Јована Павла II. Све сусрете папа са православнима они изводе тако да *они имају у загрљају православног патријарха*. „Суштина је Његова: Мајка Римска Црква раширених руку чека да јој се врате у наручје заблудели синови—одељена браћа“ (Видети: еп. Артемије, *Римски екуменизам*, Свети кнез Лазар, Призрен, 1/94. стр. 109).

⁵⁵ *Gaudium et spes*, V, 1, 79.

рат. „Дакле, рат још увек није одстрањен из људског деловања. Докле год постоји војна опасност, докле год немамо одговарајуће међународне власти којој би на услузи стајале одређене снаге, све до тада владама, које су исцрпеле могућност политичког погађања не може се порећи право на одбрану. Државницима и свима који носе део одговорности за безбедност народа који им је поверен, припада обавеза да се отворено забаве проблемом“.⁵⁶ Они, опет, који се посвећују одбрани домовине кроз војни позив треба да имају на уму да служе безбедности и слободи народа и да ефикасно допринесу успостављању мира. Потом концил наглашава да се рат све више трансформише у тотални (и против цивили, привреде...), те да се због тога мора промишљати у новом духу. Документи концила рат обрађују кроз пет питања:

1) страхоте и злочиначка нарав рата и даље се повећавају с порастом научног оружја;

2) рат се мора промишљати на нов начин, јер од одговора садашњег човека зависи будућност;

3) црквени концил има наведено на уму и зато осуђује тоталне ратове;

4) концил сматра да свака војна активност која тежи да уништи целе градове или покрајине с њиховим становништвом, без разлике, јесте злочин против Бога и против човека, злочин који треба одлучно и без оклевања осудити;

5) посебна опасност од садашњег рата је у томе што они који поседују тзв. научна оружја могу учинити страшне злочине, као и у томе што приморавају човечанство да прихвати најстрашније одлуке. Да се то у будућности никада не би догодило, бискупи сабрани из целог света захтевају да државници и војници имају стално пред очима одговорност пред Богом и човечанством.⁵⁷

После концила папа Павле VI није се посебно бавио питањима рата, али су настале нове организације које су имале задатак да парирају световним (римокатолички мировни покрети, и слично). Тек је папа Јован Павле II почео да отвара ратно питање, значајно мењајући политички курс Ватикана и Римокатоличке цркве.⁵⁸ Његова мисао да је „развој ново име за мир!“⁵⁹ постала је основ његове делатности, али и политике помоћи римокатоличким народима (кредити за развој). Тиме жели да одстрани рат из римокатоличких држава и пресели га изван тих простора.

На основу ставова званичника из РКЦ, може се закључити да оправдавају праведни рат, при чему треба уочити разлику између речи праведни и одбрамбени (рат). Прва формулација је прилично растегљива и може се злоупотребљавати, док друга има сасвим кон-

⁵⁶ Исто, 79, 4.

⁵⁷ Исто, 80.

⁵⁸ Зоран Милошевић, *Пастирска или политичка путовања папе Јована Павла II*, „Војно дело“, Београд, 2/95, стр. 188–202.

⁵⁹ *Sollicitudo rei sociales*, II, 10.

кретно значење. Историја најбоље потврђује шта је све било праведно за РКЦ: Први светски рат (праведан због освете за убиство); италијанско-етиопски рат (због заштите Европљана!?)... Али, имајући негативно искуство са ратовима, јер су доносили смањене политичке моћи РКЦ (губитак Пољске, Мађарске, Чехословачке...), разумљиво је што се инсистира на стратегији ненасилног деловања, јер њоме, у миру, Црква враћа изгубљену моћ и позиције. Дакле, стратегија ненасилног деловања основни је чинилац свеколиког опоравка моћи Римокатоличке цркве.

Стратегија ненасилног деловања

Са пољским, чешким, словачким, мађарским, словеначким... пролећем обзнањена је дуго припремана стратегија ненасилног деловања Римокатоличке цркве. Израдили су је стручњаци – теолози који су се посветили изучавању рата⁶⁰. „Пролећа“ су показала да је РКЦ израдила оперативну стратегију ненасилног деловања, коју примењује у римокатоличким државама, а за то је припремила и одговарајућу организацију. Тако су догађаји у наведеним државама показали да РКЦ има *тајне* бискупе, непријављене званичним властима, који су преко свештеника, такође тајних, новинара – католика итд., примењивали стратегију ненасилног деловања. Та организација настоји да се изгради и у неримокатоличким државама ради проверавања православних и других.⁶¹

Када се одређена власт не допада РКЦ, она настоји да је уклони и доведе људе који су присталице римокатоличке друштвене доктрине. За то користи стратегију ненасилног деловања, а у каснијим фазама не преза се ни од насиља. Људи задужени за спровођење смене власти користе следећу методологију из стратегије ненасилног деловања:

1) *Анализа стања* која обухвата познавање стања. Ако се догоди да они који воде акцију погрешно познају чињенице то наноси велику штету покрету.⁶² Стога треба кренути у истраживање и прикупити документацију о чињеницама како би се осигурала поузданост свих информација. Важно је анализирати *структуру власти*, врлине и мане људи на власти, њихове слабости, међусобне односе, психолошке портрете, пријатеље итд. Та анализа мора да доведе до политичког одређивања у вези с евентуалним савезницима у извазваном сукобу.⁶³

⁶⁰ Видети: *Pismo teologa iz Vahodne Evrope*, „Kristjanova obzorja“, Ljubljana, 184/89, стр. 381–382.

⁶¹ Лојзе Кракар, (*Zbogom obljubljenemu zemaljskemu raji*, „Kristjanova obzorja“, Ljubljana, 26/91, стр. 367–378) имао је задатак да успостави организацију деловања у руским земљама. У наведеном тексту говори о свом путу. Прво, представљао се као европски књижевник; друго, имена саговорника и домаћина није наводио, осим као X, Y...; треће, градове и села која је посетио означавао је, такође, грчким алфабетом; четврто, за придобијање становништва користио је поклоне (техничка роба, западна пића итд....).

⁶² Римокатоличка црква има своју обавештајну службу (*Католичка обавештајна мрежа*). Порег тога, и свештеници су обавезни да све сазнато на исповестима, посебно од људи блиских властима, доставе Римској курији (видети: И. Бабановски, *Деловање (политичко) верских заједница у СФРЈ*, „Идеје“, Београд, 2/88. стр. 161).

⁶³ *Jean Marie Muller Стратегија ненасилног дјеловања*, „Кршћанска садашњост“, Загреб, 1986, стр. 114–116.

2) *Избор циља*, који је значајан због тога што без њега нема анализе стања, а од њега зависи и успех или пораз покрета. Зато треба изабрати: *тачан, издвојен и могућ циљ*! Он се мора приказати јавности као позитиван прилог будућности целе заједнице.

3) *Први преговори с противником* који се обављају у директном контакту (не уз помоћ других) пре него што се конфликт саопшти јавности. Треба, дакле, представнике супротстављене стране обавестити о закључцима до којих је довела анализа стања и оправдати захтеве покрета, тачно наводећи циљ који треба постићи. У преговорима се обично захтева више, како би се сигурније постигло оно што се жели. Од тада треба избегавати све што би изазвало мржњу или презир према противнику. Истовремено, треба показати властиту чврстину и одлучност како би се противник убедио да се не можемо задовољавати обећањима. Обустављање акције могуће је само ако се сукоб заврши споразумом.

4) *Позив на јавно мњење*, који следи ако преговори не обезбеде успех. „Неправда“ се тада јавно обзнањује, а затим се смишља публицитет како би се допрло до јавности. Веома је важно имати своје људе у медијима,⁶⁴ и пазити да се под видом информисаности покрет не расцепи. Јавно мњење треба наводити на одговорност, али га не треба кривити за прошлост и постојеће стање. Оно треба да буде свесно неправде, и ништа више. Следећа фаза јесте издавање саопштења и организовање манифестација, током којих се морају изабрати пароле, којих не сме бити много. Пароле се не смеју уносити по свом нахођењу. Методе јавног манифестовања обухватају: саопштења, петиције, поворке,⁶⁵ марш и ограничени штрајк глађу.

5) *Непосредна акција* која се примењује када је због неуспеха преговора (средства уверавања) неизбежно одмеравање снага. Тада се употребљавају средства присиљавања. Нагласак непосредне акције треба да буде на средствима уверавања, посебно јавног мњења. Али, ако то није довољно, иде се на акцију. Посебно се мора проценити колико су манифестанти спремни да се сукобе са полицијом (посебно да трпе полицијско-војну одмазду). Непосредна акција садржи следеће методе:

– *директну акцију несарадње* (хартал – санскритска реч, која означава дан општег штрајка, када се од становништва захтева да напусти радна места, улице и просторије за разоноду). На хартал се понекад одлучује на самом почетку директне акције, а понекад на крају;

– *враћање титула и ордења*, што је симболичан чин, али ако га учине значајне личности може имати велики одјек у јавности;

⁶⁴ Klaus Steigleder (*Opus Dei*, „Стварност“, Загреб, 1983, стр. 30) и даље сведочи да РКЦ има „тајне“ припаднике у медијима, банкама, на универзитетима итд. чак и у Србији.

⁶⁵ Папа Јован Павле II директно је позвао жене да начине поворке како би утицајем на своје владе издејствовале даље исељавање римокатолика из Бањалуке („Политика“, Београд, 29. август 1995).

– *бојкот* (некуповање одређене робе, неодлазак у одређене трговине или објекте);

– *штрајк*, којим се показује неспремност на сарадњу и паралише привреду. Ако су масовни имају снагу покрета;

– *колективно ускраћивање пореза*, ТВ-претплате и слично, чиме се означава прекид солидарности са заједницом. Важно је ако се тим чином ускраћују средства за одржавање неправде због које се иде у сукоб;

– *оспоравање савешћу*,⁶⁶ које се осмишљава у два правца (*прво*, у случају агресије, они који су убеђени у ненасилни метод треба да убеди суграђане да су нормални грађани иако бирају пут ненасиља, и *друго*, тим методом се може оспоравати владина политика у одређеном тренутку, посебно ако се ради о акцијама војске);

– *неограничен штрајк глађу*, који више нема за циљ протестовања против неправде, јер они који га примењују иду до краја у својим захтевима до остварења постављених циљева;

– *општи штрајк*, који обухвата престанак рада у свим делатностима привреде и непривреде, чиме се паралише целокупан живот у земљи.

6) *Директна акција наступања* је последња фаза. Њоме се иде на директно конфронтирање с противником, при чему ће влада да хапси, малтретира или примењује друге методе одмазде према манифестантима. Чине је следеће акције:

– *Sit-in* (дословно: седети унутра), најпознатији је метод директног наступања. Подразумева заузимање просторија које су власништво супарника, а потом му се, седењем у њима, треба наметнути као саговорник и изнудити права која он не жели да да;

– *опструкција* се састоји у спречавању слободног саобраћаја јавним путевима;

– *грађанско противправно присвајање* (узурпација) означава позив да се остане на радном месту и контраделовањем руши законита власт (изнутра). У том се случају не следе наређења државног врха, него вођа покрета отпора;

– *противправно присвајање владиних функција и паралелна управа* спроводе се када је власт пољуљана и даљим акцијама треба да се руши или је изванредан пад. Тада се формира влада (влада националног спаса, фронт спаса итд.), чиме власт дефинитивно прелази у руке римокатолика или њихових експонената. Избори се организују у условима када су све полуге власти у жељеним рукама, чиме је обављено пола посла.

⁶⁶ Тај облик сукобљавања веома је развијен у РКЦ и заслужује више пажње (видети: Jože Pucelj, *Svoboda vesti – izziv za Cerkev?* „Communio Kristjanova obzorja“, Ljubljana, 33/93, стр. 204 и даље: Joachim Gilka: *Blagor tistim, ki delajo za mir*, „Communio Kristjanova obzorja“, Ljubljana 25/91, стр. 222.

Рат као друштвена стварност, не само хришћанских народа, има оправдање у Библији, и то како у Старом завету, тако и у Новом завету. Еванђелиста Матеј пророковао је: „Не мислите да сам дошао да донесем мир него мач“⁶⁷ (10, 34). Али, наведено није само овоземаљска стварност. У Откровењу Јовановом (који је имао привилегију да види онострану стварност) пише: „И наста рат на небу; Михаило са својим анђелима зарати на аждају“ (Отк. Јов. 12, 7). Отуда одобравање праведног (а не одбрамбеног) рата од стране РКЦ има изузетну тежину.

Развој приступа рату у РКЦ има своју путању. Уочљиво је да РКЦ све више уступа право да воде рат својим посредницима. Наиме, Црква више нема своју војску и лично не организује и не води верске ратове. Међутим, развила је стратегију ненасилног деловања, која је могућа, пре свега, у државама где су римокатолици већина. Друго, снажно се ослања на одређене државе или војне савезе који ратом остварују и њене интересе.⁶⁸

Јасно је да верско питање није само верско него и политичко, а тиме и безбедносно питање! Преко вере може се изазвати дестабилизација поретка и изменити културна парадигма, а тиме и услови за одржање и развој безбедности. Отуда ваља поново размотрити да ли имамо правилан однос према верском чиниоцу. Од одговора на то питање умногоме зависи хоћемо ли бити изненађени деловањем неке „маргиналне“ верске заједнице (секте) или цркве.

⁶⁷ Нови завет, превод др Емилијан М. Чарнић, издање Библијског друштва, Београд (без године издања).

⁶⁸ Не можемо а да не уочимо да се понашање НАТО-а и савезника у рату у Републици Српској Крајини и бившој БиХ ослања на историјско искуство РКЦ и Старог завета. Наиме, ако се освоји територија и задрже народи на њој то је герилски рат, а ако се територија очисти од народа, било масовним убијањем или протеривањем, онемогућује се герила и природна богатства остају дуго-рочно агресорова, што показују и наведени примери из Мојсијевог петокњижја.